

Oponentský posudek na diplomovou práci
Kristýny Beránkové
Sociální reprezentace emocí a násilí u dětí předškolního věku

Formální stránka práce

Práce je logicky členěná a uspořádaná. Rozsah odpovídá požadavkům na diplomovou práci. Po grafické stránce je práce vynikající svými grafy a celkovým technickým zpracováním. Citace odpovídají normám.

Jazyková stránka práce

Po stránce gramatické a stylistické splňuje práce nároky na diplomovou práci.

Obsahová stránka práce

Cílem práce je v porovnání sociální reprezentace emocí a násilí u dětí předškolního věku, které navštěvují MŠ běžného typu s projevy u dětí, které navštěvují MŠ typu Montessori.

Autorka nejprve podrobně referuje o životě a díle Marie Montessori. V dalších kapitolách autorka velmi zevrubně rozebírá její pedagogiku. Hovoří o **absorbující mysli**, o **senzitivním období** dítěte. Dále vysvětluje a popisuje o to znamená **připravené prostředí** a jeho význam pro rozvoj dítěte. Rozebírá co se požaduje od **pedagoga**, který má působit v zařízení Montessori. Vybětuje pojem **normalizace**.

Autorka práce ukazuje, jak pedagogika Montessori koresponduje s mnohými jevy, které později objevila a pojmenovala psychologie. Také přístupy současné pedagogiky se zajímavě shodují s výchovnými postupy Marie Montessori.

Autorka také srovnává na základě školských dokumentů předpoklady pro práci s dětmi v mateřské škole v České republice se zařízením Montessori. Podobně porovnává nároky na připravenost pedagoga. Autorka dokládá, že v obojím případě má lepší předpoklady zařízení Montessori.

Pro prokázání kvality práce s emocemi a agresí v systému Montessori se opírá autorka o výzkumy, které byly provedeny v Kanadě v rámci výzkumného projektu, který se soustředil na primární prevenci násilí. Autoři výzkumu provedli studii ve které prokázali, že předškolní děti jsou ovlivnitelné pomocí speciálních programů jejichž těžiště je v diskusi a argumentaci. Po absolvování těchto programů si některé děti uvědomovali více své emoce a začaly více rozumět jejich příčinám, následkům a významům. Z těchto důvodů jsou pak více schopné ovlivnit své jednání.

Výzkumný tým vycházel z teorie sociálních reprezentací sociálního psychologa Moskovičeho. Sociální reprezentace je systém sdílených hodnot a přesvědčení. Je výsledkem toho, co vznikne, když je jedinec, či skupina konfrontována s realitou, přeorganizuje ji a dá jí nějaký nový význam.

Daniel, Auriac, Garnier, Quesneel a Schleifer z Kanady v rámci výzkumného projektu rady Social Sciences and Humanities Research Council provedli studii změny sociálních reprezentací základních emocí: štěstí, vztek, strach a smutek u dětí ve věku 5-6 let.

Studie dokázala, že děti v tomto věku jsou schopné reflektovat své emoce a rozumět jejich příčinám i následkům. Tato **reflexe jim pak umožňuje ovlivnit** jejich sociální reakce.

Proto výzkumníci zvolili za metodu **kognitivních stimulací** – program Filosofie pro děti (P4C) a zjišťovali **zda pomůže změnit sociální reprezentace emocí** dětí.

P4C byla vytvořena v 70 letech 20. století americkým filosofem Mathewem Lipmanem a jeho kolegy z Montclair State University v New Jersey. Lipman napsal speciální filosofické příběhy pro učitele a jejich žáky, kteří byli ve věku 5 až 6 let. K nim napsal také metodické příručky s dalšími použitelnými zdroji a myšlenkami.

Tyto materiály podněcují děti k analýze slyšeného, čteného a viděného. Samy si vytvoří soubor otázek, z nichž některé vyberou a o nich diskutují. Zkoumají příčiny událostí, důvody jednotlivých aktérů k vykonávání jejich činů nebo chování a zdůvodňují svou argumentaci.

Cílem je, aby si děti v rámci společné diskuse vytvořily svůj vlastní názor na základě smysluplných argumentů, které nejsou pouze intuitivní, ale které odrážejí ceněné hodnoty ve společnosti a jejich uvědomění si dítětem.

Podobný výzkum zkoumal sociální reprezentaci agrese a její modifikaci.

Závěr výzkumů:

Pokud se dětem poskytují nástroje (P4C) k rozpoznávání příčin emocí a násilí a řešení konfliktních situací a zvládnání svých emocí, jejich sociální reprezentace jsou mohem variabilnější a děti si je dokáží uvědomit (analyzovat a interpretovat) emoce i příčiny násilí svých vrstevníků. Vede to k hlubšímu uvědomování si svého okolí, k tendenci

jemněji řešit nastalé situace za použití dialogického postupu.

Autorka se dále v práci táže, zda pedagogika Montessorii také může přispět k modifikaci sociálních reprezentací emocí a násilí. Tak jak ona sama popsala výchovný systém Marie Montessoriové, dospívá autorka k závěru, že tento systém v sobě možnost modifikace emocí a násilí zahrnuje. Autorka své tvrzení opírá o dva prvky systému Montessorii: **přípravené prostředí** a **kvalita osobnosti učitele**.

Přípravené prostředí: znamená program a tomu odpovídající prostředí, které je v souladu s programem – tvoří s ním harmonický celek.

Kvalita osobnosti učitele Na **učitele** je kladen požadavek, *aby byl připraven formovat* osobnost dítěte svým **přístupem** a **chováním**. *Tím pomáhá utvářet sociální reprezentace dítěte*. Původní intuitivní požadavek na láskyplnost a přitom důslednost učitele se pomocí P4C dá rozvinout do reflektovaného logického celku.

Autorka dále uvádí že nebylo hlouběji zkoumáno, zda větší roli při výzkumném postupu v obou kanadských experimentech sehrála **volba textů** („přípravené prostředí“, program) nebo **moderátorské dovednosti vedoucího skupiny P4C** („požadavek na učitele“). Předpokládá se, že výzkumník byl ve svém úkolu odborně vzdělán.

Dále autorka agumentuje, že stejně jako u P4C jsou klíčové filosofické texty, jsou montesoriiovskými nástroji modifikace dětského chování pomůcky a prostředí.

Kromě nástrojů a prostředí má v montesoriiovské pedagogice svou podstatnou funkci a roli odborně připravený pedagog, který má zvládnout skupinu dětí tak, aby děti dosahovaly **cílů** Montessori pedagogiky: **samostatnosti**, která v sobě zahrnuje dobře chápanou svobodu a **odpovědnost**.

Jak uzavírá autorka práce M. Montessori nehovořila o žádoucích sociálních reprezentacích emocí a násilí, protože Moscovici formuloval teorii sociálních reprezentací až po její smrti. Také M. Montessori nebyla sociálním psychologem, ale referovala o zodovědném chování dítěte a výchově k míru.

Autorka ve své práci jednoznačně zdůrazňuje přednosti výchovného systému Marie Montessori. Její argumentace je však logická a podložená. A také originální. Ukazuje také na hodnotu tzv. filosofie pro děti, která se dá užít v dalších výchovných systémech.

Práci doporučuji k obhajobě.

V Českých Budějovicích 17.5.2010.

Mgr. Pavel Kuchař Ph.D.